

UNIVERZITA KARLOVA
CHARLES UNIVERSITY

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
FACULTY OF ARTS CHARLES UNIVERSITY

OSIDLOVÁNÍ ŠUMAVY PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

THE POST-1945 SETTLEMENT PROCESSES IN THE AREA OF THE ŠUMAVA
MOUNTAINS

DISERTAČNÍ PRÁCE
DISSERTATION

AUTOR AUTHOR	Mgr. Iva Košatková v. r.
PROGRAM PROGRAM	Historické vědy Historical Sciences
OBOR DISCIPLINE	Etnologie Ethnology
VEDOUCÍ PRÁCE SUPERVISOR	doc. PhDr. Lydia Petrářová, CSc.
KONZULTANT CONSULTANT	PhDr. Jiří Woitsch, PhD.
ROK YEAR	2023

MOTTO

Alle Welterkenntnis des Menschen ist sprachlich vermittelt. (...) Die Sprachlichkeit unseres In-der-Welt-Seins artikuliert am Ende den ganzen Bereich der Erfahrung.

H.-G. Gadamer

„Všechno poznání, které má člověk o světě, je zprostředkováno jazykem. (...) Jazykový charakter našeho bytí na světě artikuluje celou oblast zkušenosti”.

"All man's knowledge of the world is mediated by the language. (...) The linguistic character of our existence in the world articulates the whole area of experience."

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji všem in memoriam, kteří se přímo či nepřímo se mnou podíleli o své vzpomínky, fotografie a zkušenosti.

Děkuji za přijetí, zájem, rady, kontakty a otevřenost ve sdílení.

Děkuji za to, že jsem se s Vámi – neobyčejně obyčejnými lidmi – mohla potkat.

DANKSAGUNG

Ich denke allen in memoriam, die direkt oder indirekt ihre Erinnerungen, Fotografien und Erfahrungen mit mir teilten.

Ich danke Ihnen für die Annahme, das Interesse, zahlreiche Kontakte und die Offenheit ihrer Mitteilung.

Ich danke dafür, dass ich mit Ihnen – ungewöhnlich –gewöhnlichen Menschen – zusammentreffen durfte.

VĚNOVÁNÍ

Práci věnuji všem těm, kterým byla, je a bude Šumava v srdci domovem v dobrém i ve zlém.

WIDMUNG

Diese Arbeit widme ich all jenen, denen der Böhmerwald im Herzen eine Heimat war, ist und sein wird – im Guten wie im Schlechten.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

KLÍČOVÁ SLOVA

osídlení, Šumava, pohraničí, novoosídlenci, dosídlovací procesy, orální historie

KEY WORDS

Settlement, The Šumava Mountains, Border Region, New Settlers, Resettlement Processes, Oral History

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na zdokumentování výpovědí přímých účastníků dosídlovacích procesů po roce 1945 na území Šumavy (okr. Prachatice, část okr. Český Krumlov a okr. Klatovy) a starousedlíků, kteří nebyli z pohraničí odsunuti.

Jejich svědectví poskytlo mikrohistorickou perspektivu na předválečnou a poválečnou dobu (ca 1935–1955) ve vztahu k proměně sídelní struktury. Zaznamenané životní zkušenosti jsou relevantním zdrojem historiografického výzkumu poválečného procesu dosídlování pohraničí se změnou sídelního charakteru.

Biografickou metodou zachycený soubor narácí tvoří jedinečný dokument údobí, které již nebude možné poznávat bezprostředně z pozice mikrohistorie. Vzniklá databáze záznamů semistrukturovaných rozhovorů s pamětníky a videosekvence zachycující proměnu kulturní krajiny je uložena v místní paměťové instituci. Výpovědi narátorů doplnily pohled na poválečné procesy a vztahy k menšinám. Důraz byl kladen na popis a proměnu osídlení, asimilační a subsistenční strategii novoosídlenců ve vymezeném údobí.

Terénní část výzkumu byla zpracována formou výpisů z rozhovorů, které doplňují digitální katalog s nahrávkami s příj. doprovodným audiovizuálním tematickým profilem. Komplementárně byl proveden archivní výzkum s interpretací terénních dat.

ABSTRACT

The work aims to document the testimonies of the direct participants of the resettlement processes after 1945 in the central Šumava Mountains (the district of Prachatice and partly of Český Krumlov and Klatovy), and of the old residents who were not subject to the resettlement from the border region.

Their testimonies will help to present a micro historical perspective to the antebellum and post-war processes (ca 1935–1955) with respect to the transformation of the settlement structure. The documented experience of the relocated inhabitants become a relevant source to the historiographical research of the post-war border region resettlement. The complex of the life stories captured by the biographical method form a unique picture of and cast more light on this historical era, which soon we will not be able to subject to analyses directly from the micro historical perspective. A database of semistructured interviews with contemporary witnesses was created, as well as a video sequence depicting the transformation of the cultural landscape was offered for the regional historic institutions.

Narrators' testimonies complemented the picture of the post-war processes and sentiments towards minorities. Special focus was given to describe the transformation of the settlements as well as to assimilation and subsistence strategies of newsettlers in a given period. I will carry out the collection of field data, with its preliminary processing in the form of the transcripts, accompanied by the audio/video editing. The field part of the research was processed into transcripts of the interviews, which add the digital catalogue with audio files with with an audio-visual thematic profile. This step was followed by the archival research and the interpretation of the field data.

OBSAH

Titulní strana

Motto

Klíčová slova

Abstrakt

Zkratky

1. ÚVOD

1. 1. Osidlování Šumavy po druhé světové válce
1. 2. Vymezení otázek
1. 3. Cíle práce
1. 4. Struktura práce

2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMÁNÍ PROBLEMATIKY DOSIDLOVÁNÍ POHRANIČÍ PO ROCE 1945

2. 1. Shrnutí současného stavu poznání
2. 2. Aktuálnost dané problematiky
2. 3. Přínosy práce
2. 4. Prezentace výsledků

3. ZÁMĚR PRÁCE

3. 1. Základní struktura práce
3. 2. Realizace záměru

4. METODY

4. 1. Základní přístup
4. 2. Techniky výzkumu

5. PRAMENY

5. 1. Zdroje a archivní prameny
5. 2. Autenticita
5. 3. Data z terénního výzkumu

6. OBYVATELSTVO A SÍDELNÍ KULTURA ŠUMAVY

6. 1. Obyvatelstvo v předválečném údobí
6. 2. Šumava a její obyvatelé za druhé světové války a po ní
6. 3. Šumava a pováleční novoosídlenci
6. 4. Sídlní krajina po roce 1945
6. 5. Obraz osidlování pohraničí různými skupinami
6. 6. Další prameny k poválečným událostem na Šumavě
6. 7. Poválečný vývoj na Šumavě z hlediska demografických údajů
6. 8. Podrobnější přehled demografického vývoje v oblasti Šumavy
6. 9. Sídlní kultura Šumavy

7. Z VÝPOVĚDÍ NARÁTORŮ

8. PŘEHLED VÝSLEDKŮ

8. 1. Závěry výzkumu

9. LITERATURA

9. 1. Elektronické zdroje

ZKRATKY:

č. p.: číslo popisné

ČSAD: Československá autobusová doprava

ČSD: Československé dráhy

čsl.: československý

ČSR: Československá republika

DDT: dichlordifenyltrichlorethan užívaný jako insekticid

EZO: Elektronické zabezpečení ochrany hranic

GAČR: Grantová agentura České republiky

GAUK: Grantová agentura Univerzity Karlovy

GIS: geografický informační systém

CHKO Šumava: Chráněná krajinná oblast Šumava

JZD: Jednotné zemědělské družstvo

Kčs: Koruna československá

MNO: Ministerstvo národní obrany

NP Šumava: Národní park Šumava

okr.: okres

ONV: Oklresní národní výbor

StB: Státní tajná bezpečnost

stol.: století

UBA: Ubikační BArák

ÚEF ČSAV: Ústav pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd

ÚV KSČ: Ústřední výbor Komunistické strany Československa

TBC: Tuberkulóza

TUBA: ve tvaru Tinovovaný Ubikační BArák

ZKSVI: Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku.

3D: tři dimenzionální